

Verkiezingsklassieker

Herman van der Wusten

In de rubriek Klassiekers gaat AGORA in op boeken die niet vers van de pers komen, maar nog steeds uiterst relevant zijn. Dit keer 'Tableau politique de la France de l'Ouest sous la Troisième République' van André Siegfried uit 1913.

In 1913 publiceerde André Siegfried zijn monumentale 'Tableau politique de la France de l'Ouest sous la Troisième République'. Hij deed zijn onderzoek in het kader van de 'géographie humaine' die rond 1900 vorm kreeg. De Franse geografen moesten er aanvankelijk niet veel van hebben: een zo uitgesproken toespitsing op de politieke kant van het plaatselijk bestaan was niet wat ze programmatisch voor ogen stond. Siegfrieds 'Tableau politique' was echter vanaf de jaren 1920 goed bekend onder politiek sociologen in de Verenigde Staten en werd vanaf 1945 in Frankrijk zelf beschouwd als basistekst voor de toen ontluikende Franse politicologie. Bij de geografen daar bleef hij een outsider, pas de recente generatie van Franse politiek geografen heeft hem omarmd. Zijn boek wordt nu algemeen erkend als klassieker, beginpunt van het moderne verkiezingsonderzoek.

Verdient het boek ook nu nog aandacht, zowel als te koesteren cultureel erfgoed, ook als tekst die herlezing als bron van kennis rechtvaardigt? De studie beslaat tien parlementaire verkiezingen, gehouden gedurende 1871-1910 in veertien departementen in Normandië en Bretagne en omstreken. Een monnikenwerk. De gegevens waren verspreid over vele archieven en het bepalen van de politieke kleur van de kandidaten was lastig omdat er nog geen min of meer permanente partijen bestonden.

In 1913 moest statistische verwerking via correlatie en regressie nog aan zijn zegetocht door de sociale wetenschappen beginnen. De vergelijkingen die Siegfried gebruikte om de verkiezingsuitslagen te verklaren waren ook vernieuwend voor zijn tijd. Verschillen in fysische gesteldheid schiepen belangrijke voorwaarden voor uiteenlopende sociale formaties. Enerzijds waren er gebieden waar de adel in samenspraak met de clerus domineerde en waar sprake was van verspreide bewoning door kleine pachters. Anderzijds waren er gebieden met eigengeërfde boeren met meer marktgeoriënteerde bedrijvigheid en meer geconcentreerde bewoning in dorpen. In enkele van de schaarse steden kwam moderne bedrijvigheid op. Die verschillende sociale formaties lieten uiteenlopende politieke voorkeuren zien. Dat viel volgens Siegfried goeddeels te verklaren uit hun reacties op de Franse Revolutie, een eeuw eerder. Het gebied van adel en clerus was tegen geweest ('rechts'), het meer gecommercialiseerde platteland en de steden vóór ('links'). In de steden waren nu ook nog de socialisten in

opkomst (ook 'links'). De rechts-links verhouding bleef in 1871-1910 goeddeels stabiel.

Het boek is heel systematisch, en bij vlagen met veel flair en trefzekere details geschreven. Het verdient alleen al herlezing vanwege die stug volgehouden systematiek en vanwege het beeldend schrijfmogen. De beschreven maatschappij ligt achter ons. Maar zichtbaar wordt hoe de Revolutie van 1789 en zijn regionaal gedifferentieerde uitwerking een eeuw later nog steeds zijn sporen naliet in de stemverhoudingen. Dat is een algemene les. De ruimtelijke verdeling van politieke voorkeuren is taai. De studie toont ook de eerste fase van het instituut 'algemene verkiezingen' in vol bedrijf, nog zonder vrouwenkiesrecht, met onvolkomen geheimhoudingsvoorzieningen en dus krachtige sociale controlemechanismen bij het stemmen, en met nauwelijks georganiseerde, nationale partijen. Vele fasen later is het instructief daarop terug te kijken, het relativeert schijnbare vanzelfsprekendheden.

Het relativeert schijnbare vanzelfsprekendheden.

Eerder dit jaar werd het honderdjarig jubileum van Siegfrieds 'Tableau politique' gevierd in een kasteeltje op de grens van Normandië en Bretagne. Hier bogen politicologen en geografen zich broederlijk over de erfenis en bekeken wat er in 100 jaar veranderd was. In 2010 was al een herdruk van de oorspronkelijke uitgave verschenen met een voorwoord van Christian Vanderमotten waarin hij veranderingen en continuïteiten aanstipt. Vooral Bretagne heeft een diepgaande industrialisatie achter zich (voeding, auto-assemblage) die alweer in een diepe crisis geraakt is. De politieke voorkeursverdeling van Siegfried is nog steeds zichtbaar.

Herman van der Wusten (h.h.vanderwusten@uva.nl) is emeritus hoogleraar Politieke Geografie aan de Universiteit van Amsterdam.